

מהו החילוק בין "נדבת ידך" ו"כמתנת ידו"?

כיון שהקדוש-ברוך-הוא הוא "זן ומפרנס לכל", הרי הוא מפרנס גם את העניים, אלא שמפרנס אותם באופן שמניח חלקם אצל הגבירים, והם, העשירים, נותנים לעניים את הסכום המונח, חלק העניים, שנמצא אצלם בפקדון²⁸.

ולכן, בשעה שיהודי מתברך מהקדוש-ברוך-הוא בעשירות גדולה²⁹, אזי יכול להיות³⁰ שידרשו ממנו ליתן צדקה. העשיר עצמו יודע שהעשירות שרוכש אינה שלו; זה שייך לעני (או למוסד תורה וחסד), ונמצא אצלו רק בפקדון. וכיון שכן, הנה אפילו אם אינו נדיב לב, ואפילו אם הוא אכזר רחמנא-ליצלן - אם הוא רק אדם ישר - לא יעכב ממון "זר". ובמילא, הצדקה שנדרשת ממנו אינה בתור "נדיבות", אלא הוא צריך ליתן לצדקה מה ששייך לה.

- יש רק צורך להבהיר שיתן "כמתנת ידו": את הפקדון שמחוייב ליתן לעני (או לקרן הצדקה ("אנטשטאָלט")) צריך ליתן "כמתנת" - לא בפנים זועפות, אלא בסבר פנים יפות, על-דרך שנותנים מתנה, ש"כל הנותן בעין יפה נותן"³¹.

ואז הנה גם השכר שמקבל מהקדוש-ברוך-הוא עבור נתינת הצדקה הוא גדול יותר; גם הקדוש-ברוך-הוא נותן אותו בעין יפה. וכדברי הגמרא³²: "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו (פיוס אותיות יוסף³³) מתברך ביי"א ברכות". -

אבל נתינת הצדקה אצל מי שאינו עשיר כל-כך, הרי יכול לעשות חשבון שהממון שנתן לו הקדוש-ברוך-הוא בשביל ההוצאה - הוצאות שלו והוצאות בני ביתו, בני אברהם יצחק ויעקב, שאפילו סעודת שלמה בשעתו אינה מספיקה עבורם³⁴, ואינו מחוייב ליתן זאת לצדקה. ואפילו אם הוא עשיר, יכול לטעון: הן אמת שהעשירות ניתנה לי בכדי לחלקה לצדקה, אבל אף-על-פי-כן, הרי זה בכל זאת "שלי", ואני בעל הבית על זה. והא ראייה, שבממון זה שאני צריך ליתן לצדקה, יכולני לקדש אשה³⁵.

אומרת לו התורה: תן "נדבת ידך"; אפילו אם לא בתור חיוב - צריך יהודי להיות נדיב³⁶; אפילו אם אינך מחוייב - תן נדבה, מצד טוב לבך³⁷.

י. סדר הפסוקים בפרשה הוא:

תחילה מצוה התורה "מסת נדבת ידך", ואחר כך - "כמתנת ידו". כי, הפסוק "כמתנת ידו" הוא (לא רק ציווי עבור סוג אחר של אנשים, עבור עשירים, אלא גם) נתינת שכר עבור קיום הציווי "מסת נדבת ידך":

כאשר יהודי מקיים את הציווי "מסת נדבת ידך", שמבלי הבט על כך שאינו עשיר, הרי הוא מנדב לעניני צדקה שונים: הוא נותן ללוי, לגר, ליתום ולאמנה ביד רחבה, יותר מכפי יכלתו - אזי מבטיחו הקדוש-ברוך-הוא שיהיה אצלו "כמתנת ידו", היינו, שלא יצטרך להגיע לנתינה מצד נדיבות, אלא יוכל

(32) שם ט, ב.

(33) ראה רמ"ז לוח"ג רעו, א. הובא באוה"ת בלק ריש ע' א'מז.

(34) ב"מ פג, א.

(35) אפילו באופן שלא נשארו לו נכסים שאפשר לומר שהם ה"פקדון" העניים. וכן יכול להקדיש כל נכסיו.

(36) להעיר מדרו"ל: "מה יפו פעמך כשעולין לרגל (שבזה מדובר בפרשתנו) בת נדיב בתו של א"א שנקרא נדיב" (חגיגה ג, א).

(37) וי"ל דבזו הצדקה - הוא האופן ד"מלוה ה' חונן דל" (משלי יט, יז), ולא באופן דפקדון (ראה ב"ב יו"ד, א) שישנו עוד אופן שלישי - שציוה המלך שלא להאכיל את בנו כו' והמאכילו משגרין לו דורון. ואכמ"ל). ובר"ה ארשב"ג הנ"ל - לא נחית לפרט ולחלק סוגי הצדקה.

(28) נתבאר בארוכה בר"ה ארשב"ג תר"ץ (בסה"מ קונטרסים ח"א קיט, א) סעיף ג'. וראה "היום יום" טו אייר. לקמן הערה 37. וראה גם תורת מנחם חל"ו ע' 73. וש"נ.

(29) כי הכתוב "איש כמתנת ידו" מדובר במי שיש לו נכסים מרובים (פרש"י עה"ת. וראה פרש"י ד"ה עולות חגיגה ח, ב). מהירושלמי (הובא בתוס' שם) משמע דהמשנה מפרשת הכתוב "כמתנת גו' כברכת גו'" - שהם שני סוגי בנ"א, ודלא כפשוטו (שלכן כן פרש"י עה"ת) ש"כברכת" מבאר היכולת ד"ידו".

(30) אבל לא תמיד, כי יש ומצד עצמו מרובה הוא בנכסים. ובהו יובן מה שר' טרפון לא ה' נותן מתנות רבות לעניים, ורע"ק אכפ"י ע"י שאמר לו אקח לך עיר (כלה רבתי פ"ב), ולא בטענת פקדון.

(31) ראה ב"ב נג, א. סה, א. עא, א.